

Ліричний простір політика

Ярослав ГОЛОБОРОДЬКО,
доктор філологічних наук, професор

Коли політик видає свою книжку, це (за писаними і неписаними принципами публічності) завжди утворює момент інтриги. Тим паче, коли дуже відомий політик випускає книжку віршів, бо державному діячеві, здавалося б, передусім личить хіба що публіцистика. А от поетична збірка в його виконанні – це, безперечно, небуденний і неординарний вчинок. Особливо якщо йдеться про людину, котра двічі, впродовж 1994–1998 та 2006–2007 років, була Головою Верховної Ради України й без якої неможливо уявити український політичний процес порубіжжя ХХ–ХХІ століть. Ідеться про Олександра Мороза і його книжку віршів «А я Вас не забув...; Я не могу забыть тебя...», що минулого року вийшла друком у Києві в Парламентському видавництві.

Олександр Олександрович уже випустив кілька збірок поезій як українською, так і російською мовою: «...З відстані» (2004), «Обличчям до вогню» (2006), «Белый снег на каменной террасе» (2006), «Рассудит время» (2011), «Квіти з тернами» (2011). Сам автор зізнається, що вірші він пише давно, ледь не все більш-менш свідоме життя. Але рішення про їх публікацію прийняв доволі недавно, та й то за порадою поетів-приятелів. Особливість нової поетичної книжки Олександра Мороза в тому, що її укладено за принципом «два в одному». У ній під однією палітуркою містяться дві ліричні збірки. Одна – це «А я Вас не забув...», що її склали вірші українською мовою, друга – це «Я не могу забыть тебя...», до якої ввійшли російськомовні поезії. Кожна зі збірок розпочинається зі свого краю, і «зустрічаються» вони

десь посередині книжки. Це, по суті, антологія того, що автор написав упродовж свого життєвого шляху.

Чи може серйозна політична діяльність «уживатися» з поетичною творчістю? Чому б і ні? Коли людина ґрунтовно займається основною справою, то цілком природно, що ця справа потребує своєї альтернативи, потребує, так би мовити, перемикання уваги. Поезія для Олександра Мороза – це, безперечно, хобі.

Вірші про кохання – справа загальносокровенна. І не кожна публічна людина ризикне «впустити» інших, тим паче широкую аудиторію, у свій дуже і дуже особистісний світ. Олександр Мороз, очевидно, тримається думки, що в його внутрішньому світі немає того, що слід приховати, ізолювати від поглядів інших людей. Тому в його книжці «А я Вас не забув...; Я не могу забыть тебя...» основне місце належить віршам-розповідям про кохання. В них відтворюються стани і передаються почуття людини, яка переживає закоханість або живе коханням. Найчастіше ці розповіді викладаються від імені чоловіка, але інколи – і від імені жінки. Хочу відзначити, що інтимні почуття зображуються з неприхованою відвертістю та всебічною повнотою.

Ліричний суб'єкт цих віршів-розповідей – натура пристрасна й внутрішньо

Я, як людина, щось у світі значу,
Коли не співчуваю, а люблю...
Олександр МОРОЗ

досить емоційна, яка спроможна на несподівані, а то й екстраординарні вчинки у площині особистих взаємин.

У вірші «Серце віку не питає...», у рядках якого прозоро вгадується достеменно поклоніння любові, кохання – це не лише міра відліку, це символ виміру і віри. Для ліричного суб'єкта воно з особистого культу, здається, от-от перейде в розряд індивідуально обраної релігії:

*Бо любов – це мить для світу,
Мить прожита – це любов.*

Розгорнімо книжку з іншого боку, де розміщено поетичний блок російською мовою. Ось вірш «Ах, если можно было бы хоть раз...». Тут звучить думка, суголосна попереднім рядкам: кохання – незамінне й незнищенне, це суть людського єства, а бути спроможним до кохання означає дістати шанс на безкінечність, так-так, на безкінечність у часі та просторі:

*В любви – вся жизнь
И каждый миг как вечность.*

І вже зовсім у річищі етичного імперативу, своєрідного духовного месиджу звучать рядки з вірша «До середини літа співав соловей...»:

*А коли полонило тебе почуття,
То люби*

*й не гніви ні людей,
ані Бога.*

Минає час...

Оперед собою чим прозвувати!
Я був і буду у некрайній хаті,
Більше чим ти...

У процитованих рядках усе досить ясно й зрозуміло. Може, навіть занадто зрозуміло. Та у них постійно пробивається або й прямо звучить мелодійна, ба навіть ритмо-мелодійна основа. Я навіть сказав би, що переважна більшість віршів, які склали книжку «А я Вас не забуду...; Я не могу забыть тебя...», – це суто романсові тексти. У них звучать елегантні, мінорні, м'яко ліричні інтонації, характерні для культури й традиції міського романсу.

Це з особливою виразністю відчувається в чималій групі віршів, зокрема «Заборони тебе любити», «Не поспішай!», «Добрий вечір, моя мила...», «Як ми прощалися з тобою...», «Серце віку не питає...», «Вздвогнут рояля сонные струны...». Лагідно емоційна природа цих та інших віршів, здається, сама собою викликає потребу в музичному супроводі їхнього озвучування чи звучання.

Є в книжці вірш, що називається цілком лірично – «Вечер у моря». Не можу не відзначити ту деталь, що він має підзаголовок «(К музице Р. Паулса)». Малюнки пейзажу в ньому переплітаються з мотивом кохання, а сам вірш позначений щемністю і ностальгічністю. Романсовим текстам Олександра Мороза – якщо вже узагальнювати – притаманні підкреслені настроєвість і чуттєвість. Це властиво й віршу «Щось невловиме в тому...»:

*Щось невловиме в тому,
Як ти говориш*

й де.

*Знаєш, опісля грому
Тихо так*

дощ іде.

Таке і твоя розмова

В наші суетні дні

Душу лікує словом.

...Шкода, що не мені.

У новій книжці Олександр Олександрович постає і в інших своїх іпостасях. Тут простежується тенденція до ускладнення поетичного мислення. Це шукання свіжих мікрообразів, оригінальної метафорики, а також сполучення-зрощення суто мистецького, точніше, малярського й суто ліричного, себто поетичного. У вірші «Маленька репродукція: вікно...» використовується прийом реставраційної фабули: дивлячись на картину або пригадуючи її, ліричний суб'єкт розгортає власний зоровий малюнок, що спирається й немовби продовжує фактуру, виконану художником. Ліричні реалії тексту «Маленька репродукція: вікно...» дають змогу встановити його мистецьке першоджерело. Поштовхом до

нього стала картина Яна (Йоганнеса) Вермеєра «Молочниця», написана 1658 року. У самому вірші здійснено спробу чи то відреставрувати, чи то змоделювати долю жінки тих часів, зазирнути у внутрішній світ жіночої постаті, зображеної художником, і побачити в ній втілення одвічної жіночності.

Загалом стилістиці нової книжки притаманна абстрагована лексика. А от коли у віршах – таких, як «Чом найчастіше видиво: осоння...», «Навіювання травнем», «Из юности», більш-менш рельєфно прописуються, сказати б, жива заземленість стрихів, влучна примітність деталей, реальна натурність спогадів, то малюнок одразу починає своєрідно грати гранями ліричної глибини. У віршах Олександра Мороза завжди можна, образно кажучи, натрапити на цікаве й досить несподіване художнє рішення.

Книжка густо оздоблена короткими віршовими формами. З-поміж них – «Шукаю слів, щоб пояснити те...», «Реле спрацьовує на мить...», «Все, що було, мене не полишає...», «Коли далеко я від тебе...», «Я прорасту еще не раз...» тощо. Стисла художня форма – це завжди намагання уникнення зайвину, це прагнення сконденсованості мислення.

Ось, скажімо, віршорядки з «Романсу», де уцільненість узгоджується з узагальненістю й обертається тією самою формульністю, про яку щойно йшлося:

*Мы все виноваты во всем,
Хотя не виновней других.*

І хто скаже, що в цих словах немає Мороза-політика? Ну а якщо казати про кредо Олександра Мороза як людини, то звернуся до такого короткого вірша, як «Не стримаюсь...». У ньому є рядки, що нагадають про змістові величини в контексті загального ліричного спрямування книжки:

*Я, як людина,
Щось у світі
Значу,
Коли не співчуюю,
А люблю...*

Діяльність Олександра Олександровича невід'ємна від історії українського парламентаризму. Тож ми, по суті, спостерігаємо формування нової самобутньої соціокультурної традиції в розвитку парламентської літератури. Тож чекаємо на нові факти, події, імена, що підсилюватимуть і живитимуть цю традицію.

День

21 березня – Всесвітній день поезії

Перший поетичний рядок народився тоді, коли в людини сформувалися почуття, які називають коханням. Найголовнішою ознакою тієї прадавньої словосполуки – довгої чи короткої, радісної чи сумної – стала образність. Скажімо, найпростіша: ти – моя ластівочка, калинонька, ясочка... А у відповідь лунало: «Ти – мій соколик...». Пізніше образність ускладнювалася, до неї долучився ритм – ритм любові, праці, походів і битв... Згодом викристалізувалися цілісні віршовані тексти, які попервах передавалися з вуст в уста, відтак нотувалися на піску, глиняному посуді, пряслицях, зброї... Клинописом, ієрогліфами, грецькими літерами...

Видатний мовознавець Олександр Потебня вважав, що веснянку «А ми просо сіяли» протокраїнці співали рідною мовою ще в першому тисячолітті до нашої ери. Вони вже мали досвід трипільської та зарубинецької культур, а згодом опановували здобутки античної цивілізації. Так, мешканці Ольвії знали тексти поеми Гомера, виписували лікарські рецепти грецькою, але вже плекали паростки своєї, «руської», мови.

Згасали народи – поезія залишалася. Час, відшліфувавши латинський вислів «серед брязкоту зброї музи мовчать», утверджував його новітній варіант: «Коли говорять гармати, музи мовчать». Утверджував упродовж довгих років, але знову й знову зазнавав поразки: поезія завжди озивалася до людей навіть скривавленими вустами. Так було під час Першої та Другої світових війн, в добу визвольних змагань, так ведеться й сьогодні. Яскраве підтвердження цього – збірка «Вірші з війни» поета-воїна, нині заступника командира добровольчого батальйону ОУН, автора «Віча» Бориса Гуменюка. У щойно виданій книжці є рядки з уявної сповіді його загиблого побратима Руслана: «Я вчора вмг. // Так треба. // Щоб перемагати...». Воістину так. «Укропи» переможуть, бо з ними – народ, Бог та світ. І поезія.

М. С.

